

Eponímia mèdica catalana. Josep Llobart i Pagès i el *Trabmull*

Josep-Eladi Baños, Elena Guardiola

Facultat de Medicina. Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya. Vic; Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Barcelona.

L'epònim

Trabmull. Preparat farmacèutic que contenia silicat de potassi (veure nota al final) (49%) mesclat amb cola de peix (1%), per facilitar la seva adhesió, dissolt en aigua (50%), segons consta al *Registro de la Inspección General de Sanidad* amb el número 3.992¹. S'emprava mitjançant aplicació tòpica en el tractament de les cremades i de processos inflamatoris superficials. El seu nom prové del primer cognom del seu inventor Josep Llobart i Pagès, escrit al revés i substituint la 'o' per una 'u'.

Josep Llobart i Pagès, l'home

Josep Llobart i Pagès (1857-1905) (Figura 1) va néixer a Cabanes (Alt Empordà) el 7 de maig de 1857. Els seus pares eren Joan Llobart i Pou, de família de ferrers que van arribar a la ciutat empordanesa l'any 1771, i Celestina Pagès i Bataller, natural de Cabanes. Després de realitzar el batxillerat a l'Institut de Figueres, va iniciar els estudis de medicina a la Universitat de Barcelona el 1873^{2,3}.

A la Facultat de Medicina, Llobart va fruit dels ensenyaments d'un grup de professors de gran ressonància en aquells anys i en els posteriors. Entre ells destacaven Bartomeu Robert, Josep de Letamendi i Joan Giné i Partagàs. Llobart finalitzà els estudis l'any 1879 i assolí el grau de llicenciatura el 16 de desembre del mateix any⁴. Va triar l'exercici de la medicina general i treballà un temps curt al poble lluçanès d'Oristà; però aviat va tornar a l'Alt Empordà, on fou metge a Palau-saverdera, un municipi proper al seu Cabanes natal, durant dos anys. Després obtingué la plaça de metge titular a Andorra, el poble de Terol conegut per les seves mines, i on Llobart restà catorze anys. El 1900 tornà a Cabanes, on l'any següent ja era metge titular, i hi romangué fins el seu tras-

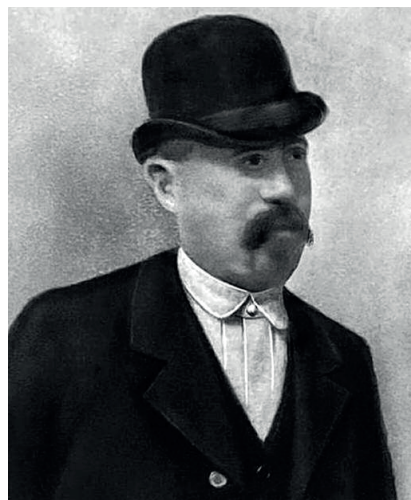

FIGURA 1. Josep Llobart i Pagès (1857-1905) (Fotografia de l'arxiu familiar de Josep Llobart i Palet)

pàs el 13 de febrer de 1905, sembla que per una causa accidental no explicada a la bibliografia consultada. Llobart es casà amb Elvira Pou i Anglada, també de Cabanes, l'any 1880 i tingueren tres fills, Tomasa (1883) i Joan (1884), nascuts a la seva vila natal, i Vicenç (1887) que nasqué durant l'estada a Palau-saverdera^{2,6}.

A Andorra, queden pocs registres de la llarga estada de Llobart ja que l'Arxiu Municipal va desaparèixer durant la Guerra Civil espanyola, però se'l pot trobar en els censos electorals de 1897 i 1899 amb el nom castellanitzat de José Llobart Pages¹. Durant la seva estada a Andorra, Llobart va dedicar notables esforços a obtenir preparats farmacèutics. El fruit més reeixit fou la invenció del *Trabmull*.

El *Trabmull*: un preparat per al tractament de les lesions inflamatòries

Llobart era un home inquiet que intentava trobar solucions als problemes mèdics derivats de traumatismes i lesions que observava a la seva pràctica mèdica, especialment en els treballadors de la conca minera local. Després de diverses proves, obtingué un preparat compost per silicat de potassi, cola de peix i aigua, que tenia un notable efecte terapèutic en les inflamacions cutànies de tota

Correspondència: Josep-Eladi Baños
Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya
Casa de Convalescència
C/ Dr. Junyent, 1
08005 Vic
Tel. 938 861 855
Adreça electrònica: josepeladi.banos@uvic.cat

mena, segons pot llegir-se en els documents de l'època. Aquest preparat rebé el nom de *Trabmull*, un terme inventat mitjançant la lectura inversa del primer cognom del seu inventor², canviant la 'o' per una 'u', probablement perquè així es devia pronunciar o perquè el seu nom castellanitzat era 'Llumbar', que probablement va ser l'emprat amb més freqüència durant la seva estada a Andorra¹.

Era tal la convicció que Llombart tenia de l'eficàcia del seu preparat que realitzà una experiència pública d'autoadministració. Així, cap a 1895 volgué demostrar-la públicament i convocà en el seu domicili un grup d'amics, autoritats del poble d'Andorra, un notari i diversos metges vinguts de Saragossa¹. La prova consistí en provocar-se ell mateix una cremada al braç abocant-hi aigua bullint i, a continuació, s'hi posà el *Trabmull*. En els dies següents s'observà una reducció important de les butllofes pròpies de la cremada, que deixà impressionats els assistents a l'experiment, que observaren així l'efecte del preparat². Encara més convençut de l'eficàcia del seu invent, Llombart el va difondre entre els seus col·legues i obtingué nombroses felicitacions —sembla que unes cent cinquanta—, que l'animaren a comercialitzar-lo. Fins i tot els col·legis de metges de Madrid i Saragossa van emetre informes favorables⁷.

Finalment, va decidir la producció i la venda del *Trabmull* a principis de 1899¹, abans de la seva tornada a Cabanes. La distribució organitzada començà, però, a partir de l'any següent, ja a la seva vila natal, com mostra una factura al seu nom emesa el 21 de juny de 1900 per un magatzem de productes químics i farmacèutics de Figueres. Dos anys després arribà a un acord amb un farmacèutic de Figueres, qui l'ajudà a fer una correcta distribució amb força èxit¹.

Els fets temporals relacionats amb la creació del *Trabmull* són confusos, ja que de vegades s'associa a l'inici de les seves funcions com a metge titular a Cabanes l'any 1901. Tot i així, Llombart i Palet⁶ afirmava que "El producte es començà a distribuir massivament l'any 1900, és a dir, des de Cabanes." No obstant això, hem trobat publicitat del medicament en una nota publicitària al diari *El Heraldo* de Madrid de l'11 de gener de 1900, on s'anuncia que *Trabmull* i que diu: "Curación segura y rápida de todas las inflamaciones de la piel (descubrimiento del doctor Llombart), tumores fríos, tumores de las mamas de las señoras recién paridas, quemaduras, almorranas, hernias, sabañones, golpes, caídas, erisipelas, orquitis, etc. Confirmada su acción curativa por eminencias médicas, como se puede ver en el prospecto. De venta en Madrid: Gran farmacia de Sto. Domingo y principales de España. Depósito general: Farmacia central del Dr. Pizá, plaza del Pino, número 6, Barcelona." Un text pràcticament idèntic va aparèixer a *La Vanguardia* el dia 1 de febrer de 1900 i un mes abans, el dia 1 de gener, un anunci més reduït al diari madrileny *La Correspondencia de España*. Per tant, és molt probable que

la producció i l'inici de la comercialització del *Trabmull* fos prèvia a 1900.

Quan tornà a Cabanes l'any 1900, Llombart creà l'empresa "José Llombart, Productos Químicos y Farmacéuticos, Cabanes"² i procedí a fabricar i distribuir el preparat.

L'èxit de vendes el portà a rebre diverses ofertes de compra de la patent del preparat, que va rebutjar. Però a finals de 1905, la seva mort prematura portà a la seva família a acceptar l'oferta dels asturians Rafael de Valdés Cabanilles i Bernardo Cardín Valdés. Segons un document signat davant notari a Figueres el 28 de febrer de 1908, es certifica que la venda total fou per 22.500 pessetes —una quantitat notable a l'època—, a favor de la vídua, Elvira Pou, i els seus fills^{8,9}.

Vázquez Bulla¹⁰ ha explicat les raons d'aquest acord en la seva història de la indústria farmacèutica asturiana: "En los primeros años del siglo XX, Rafael de Valdés, de ideales carlistas, viaja frecuentemente, por razones políticas, a Cataluña. Presumiblemente, en uno de estos viajes entabla relación con el entorno de José Llombart, médico del término gerundense de Cabanas y autor de un resolutive de gran aceptación. A finales de 1905, Rafael de Valdés y Bernardo Cardín llegan a un acuerdo con los hijos y la viuda de José Llombart para adquirir el secreto de preparación del Resolutive Trabmull."

El *Trabmull* després de Llombart

Els Laboratorios Valdés-Cardín es van constituir com a societat col·lectiva el dia 1 de gener de 1906 a la farmàcia de Rafael de Valdés, a Villaviciosa (Astúries), com un acord entre aquest farmacèutic i el metge Bernardo Cardín Valdés. El seu objectiu era la preparació i l'exportació de productes farmacèutics¹. Va ser en aquestes dates que començaren a fer-se els pagaments per a l'adquisició del *Trabmull*. Aquell mateix any, el 7 de gener, es pagaren 10.000 pessetes a la família Llombart i va haver-hi un segon i un tercer pagaments de 5.000 pessetes en els mesos de gener dels anys següents. A més, varen adquirir les existències del preparat que romanien a la casa de la vídua de Llombart, fet que es va completar el 31 de gener de 1906 i per les que es pagaren 1.008,50 pessetes¹⁰. Posteriorment, es feren altres pagaments, fins assolir el total de 22.500 pessetes ja comentat.

L'empresa asturiana el fabricà i distribuï a Espanya i altres països com França, Mèxic, Cuba i Argentina, i el venqué com *Trabmull solución* a partir de 1906 (Figura 2). Els Laboratorios Valdés-Cardín van realitzar una important campanya publicitària, on apareixia com un medicament gairebé miraculós. Un exemple n'és la Figura 3, que representa un àngel celestial que s'apareix a uns malalts per oferir-los el *Trabmull*, mentre el text afirma que és "El mejor resolutive del mundo"; en aquest cartell s'aprofiten les creences religioses de l'època¹¹. Destacaren també una sèrie

de postals on es mostraven situacions on el *Trabmull* podia ser emprat (Figura 4). Va ser distribuït per tota Espanya i arribà a tenir patents i comercialització a altres països com França, Argentina, Cuba i Mèxic l'any 1906¹.

El prospecte que portava el medicament explicava les seves propietats¹: “El Trabmull obra por sus propiedades isquemiantes, analgésicas, antitérmicas y antisépticas. Como todas las inflamaciones se caracterizan en un principio por un aumento de sangre, en el sitio donde están localizadas, por calor, dolor, etc., la manera de obrar del Trabmull es reducir este exceso de sangre a su cantidad normal por su propiedad isquemiante, quitando así el elemento sostenedor de la inflamación, haciendo desaparecer el dolor y demás síntomas por sus propiedades analgésica y antitérmica, y por su cualidad altamente antiséptica destruye los gérmenes productores de la inflamación, en unos casos, y evita su desarrollo en otros, estando por lo tanto, indicado el Trabmull en todas las inflamaciones externas, cualquiera que sea la causa que las haya producido; Contusiones por fuertes que sean (golpes, caídas); Quemaduras de primer y de segundo grado; las escaldaduras curan completamente antes de 24 horas; Torceduras, Eri-

FIGURA 2. Flascó del resolutive *Trabmull* de Laboratorios Valdés-Cardín, de Villaviciosa (ca. 1909)

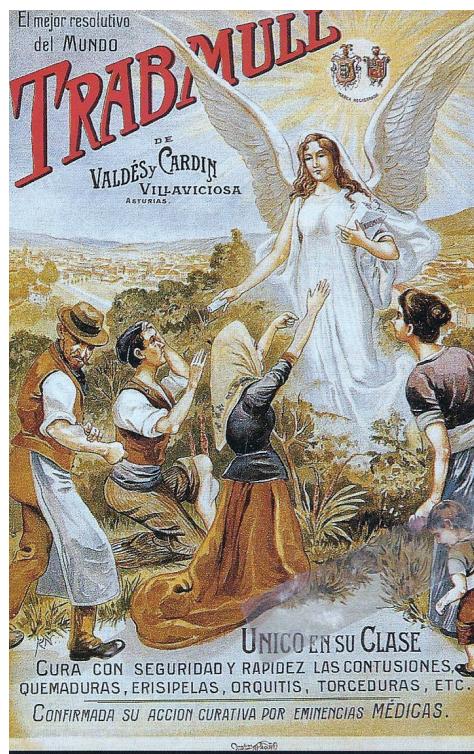

FIGURA 3. Cartell publicitari del resolutive *Trabmull* (Compañía Asturiana de Artes Gráficas, ca. 1905)

sipelas, Orquitis, Tumores de los pechos de las señoras recién paridas; Sabañones no ulcerados; Almorranas externas, infartos agudos de las glándulas salivales y de los ganglios superficiales (vulgo tumores); Hernias, Picaduras de mosquitos, abejas, etc.; Dolor de muelas producido por la inflamación de la encía, etc., etc.”

Cap a 1912 els Laboratorios Valdés-Cardín van cedir la comercialització del *Trabmull* als Laboratoris J. Uriach y C.^a. S. A. a Barcelona¹. A finals de 1923 es va procedir a la dissolució de la societat col·lectiva Valdés-Cardín, que portà a la desaparició dels laboratoris a conseqüència de la imminent entrada en vigor de la legislació de obligava que la direcció tècnica dels laboratoris que fabricaven especialitats farmacèutiques fossin professionals farmacèutics¹. Això portà a què de Valdés provés que els seus germans distribuïssin el producte a Madrid i entre les tropes de l'exèrcit espanyol a Laratxe¹. Valdés no se'n sortí i, finalment, va oferir als Laboratoris Uriach la representació en exclusiva dels seus productes per tot Espanya, incloent el *Trabmull*. Així se signà un contracte entre de Valdés i Joaquim Uriach, l'1 d'octubre de 1924, amb una durada de tres anys (Figura 5), però la caiguda important de les vendes de totes les especialitats (en el cas del *Trabmull* del 24%) va fer que l'acord no es renovés quan finalitzà. Així, Rafael de Valdés va reprendre la representació dels seus productes i va fer que la distribució passés al Centro Farmacéutico Asturiano, del que era ac-

FIGURA 4. Postal publicitària que destaca l'eficàcia del *Trabmull*

TRABMULL
EL MEJOR RESOLUTIVO DEL MUNDO

No debe faltar en:
Talleres,
Fábricas,
Colegios,
Despachos,
etc.

Infalible para las
**Quemaduras, Contusiones,
Erisipelas, Sabañones,
Orquitis, Cortes, etc.**

De venta en Farmacias y Centros Especificos

AGENTES: J. URIACH Y C.ª. S. A.
Bruch, 49 - Barcelona

TRABMULL

El mejor resolutive del mundo

Téngase siempre un frasco a mano

Infalible para las:
**QUEMADURAS, CONTUSIONES,
HERIDAS, SABAÑONES,
ORQUITIS, ERISIPELAS, ETC.**

Farmacias, Droguerías, Centros Especificos

AGENTES: J. URIACH Y C.ª. S. A.
Bruch, 49 - BARCELONA

FIGURA 5. Imatges de cartells publicitaris de *Trabmull* de J. Uriach y C.ª S. A., 1927¹⁰

cionista¹. Finalment, sembla que el producte deixà de fabricar-se durant la Guerra Civil², sense que se'n coneguin les raons; però potser es va deure a l'existència de competidors més eficaços, com les sulfamides, que van aparèixer aquells anys. En qualsevol cas, fou el final del *Trabmull*, un producte d'una gran originalitat, que tingué un èxit notable durant gairebé trenta anys i que inicià la seva comercialització abans del naixement de la gran majoria d'empreses farmacèutiques catalanes.

NOTA

A la bibliografia es descriu que el *Trabmull* conté silicat de potassa. La potassa és la denominació vulgar del carbonat de potassi i també el nom donat genèricament a minerals que contenen clorur de potassi, com la carnal·lita o la silvina. Per tant, pensem que és possible que es prenguéssin potassa com a sinònim de potassi i que aquest hauria de ser el terme a emprar en la terminologia química actual³.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Ibáñez Enciso V. El resolutivo Trabmull, fármaco de un médico del s. XIX en Andorra. *Revista de Andorra Centro de Estudios Locales de Andorra CELAN*. 2020;20;18-45.
2. Llobart Llena J, Llobart Palet J. Noticias de un resolutivo inventado por Josep Llobart i Pagès (1857-1905), medico cirujano de Andorra (Teruel). A: Bujosa i Homar F, ed. *Actas del IX Congreso Nacional de Historia de la Medicina*, Zaragoza. Vol 2; 1989. p. 657-778.
3. Carreras de Cabrera FX. Josep Llobart i Pagès. *Galeria de Metges Catalans*. Consultable a: <https://www.galeriametges.cat/galeria-fixa.php?icod=EHLH>. Accés el 5 de gener de 2024.
4. Anònim. Datos estadísticos del curso 1879 a 1880. Grados de licenciado verificados en esta Universidad durante el curso de 1879 a 1880. Barcelona: Universidad de Barcelona; 1880.
5. Foz i Sala M, Llauredó i Miret E, Ramis i Coris J. *Diccionari enciclopèdic de medicina*. 2ª ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana; 2000. p. 1461.
6. Llobart Palet J. El metge cirurgià Josep Llobart i Pagès. A: *Personatges il·lustres de l'Alt Empordà*. Barcelona: Acesa Abertis; 2009. p. 46.
7. Mención G. Tres medicaments amb segell empordanès. *Empordà*, 18 d'abril de 2017; p. 8.
8. Gimbernat A. Josep Llobart Pagès (1857-1905). A: Cabanes (Alt Empordà). *Retalls d'història*. 10 de maig de 2014. Consultable a: <https://cabanesemporda.com/2014/05/10/josep-llobart/>. Accés el 3 de setembre de 2017.
9. Mención G. El Dr. Josep Llobart i Pagès (Cabanes 1857-1905). *Revista de Cabanes*. 1994 1 de maig:17.
10. Vázquez Bulla C. Los orígenes de la industria farmacéutica asturiana. Tesis doctoral. Madrid: Universidad Complutense de Madrid; 2002.
11. Francés Causapé C. Consideraciones sobre creencias, farmacia y terapèutica. Madrid: Instituto de España – Real Academia de Farmacia; 2009.